

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

ספר יהושע פרק ב

סוד דמותה של רחב

ראשי פרקים:

תקופה של הבראה ובנין ✦ לברר ניצוצי הקדושה ✦ נאום של אמונה וייחוד ה' ✦ זהותה של רחב ותחום עיסוקה ✦ המרגלים נשלחו דווקא לביתה של רחב ✦ צדיקת אומות העולם ✦ פעמים שניצוץ הקדושה חבוי בנפש טמאה ✦ כיצד החיו המרגלים את רחב שהיתה מעמי כנעני? ✦ רחב זכתה לברכה רבה בזכות מסירות נפשה ✦ רחב היתה לגולגול אשת פוטיפר ✦ חיבת ה' לישראל ✦ אין עוד מלבדו ✦ בזכות חבל, חלון ופשתים

משמותיו של הקב"ה, וככל שהשם היה מלא יותר כך מדרגתם של ישראל גבהה יותר⁶.

לברר ניצוצי הקדושה

"אור החיים" הקדוש⁷ מבאר, מדוע זמן החנייה בנקודות המסע של בני ישראל במדבר לא היה זהה, וזו לשונו:

"אכן יתבאר על פי דברי אנשי אמת שאמרו (זוהר קדוש ח"ב קנז ע"א) שהליכת ישראל במדבר היתה לברר ניצוצי הקדושה שאנס איש הבליעל החונה במדבר השמש, ששם קנה מקומו נחש שרף ועקרב, ודרכו שם עדת ה' להוציא בולעו מפיו, והוא הטעם שהיו ישראל חונים במקום אחד שנה ובמקום אחר י"ב שעות, שהוא כפי מה שצריך לבירור הניצוצות שישנם במקום ההוא."

חז"ל⁸ מזהירים שלא להיכנס לחורבה נטושה כי יש שם כוחות של מזיקים. ככל שהמקום שומם יותר, יש יותר כוחות של מפריעים - כוחות של ליסטים וחיות רעות, כוחות של טומאה וכדו'. בדרך כלל נחש לא נמצא במקום יישוב, הוא בורח ממקום יישוב, מקומו הטבעי הוא על ההרים והגבעות. מטבע הבריאה הוא שאדם ונחש לא גרים בכפיפה אחת באותה מידה שטומאה וקדושה לא גרים יחד, והנה הקב"ה מכניס אותנו למקום נחש שרף ועקרב ואומר לנו להתחיל ללכת.

במקומות מסוימים שהייה קצרה ובמקומות מסוימים שהייה ארוכה. יש מקומות שזקוקים לתיקון קטן ויש מקומות שזקוקים לתיקון גדול.

תקופה של הבראה ובנין

המרגלים נשלחים לרגל את יריחו, הם חודרים את גבול האויב ומגיעים לבית אשה ששמה רחב, "וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית אִשָּׁה זֹנָה וְשֵׁמָּה רַחֵב וַיִּשְׁכְּבוּ שָׁמָּה"¹.

חז"ל² אומרים, ששני המרגלים הנזכרים היו פינחס וכלב. אותן פינחס שעמד בגבורה ועצר את המגיפה בשיטים כאשר קנא לה' והרג את זמרי ואת כזבי, הוא זה שנשלח לרגל את הארץ. בשיטים נגרם כישלון, ולמעשה כל תקופת המדבר היא תקופה של התמודדות. המדבר הוא מקום של כוחות טומאה ומזיקים למיניהם, "הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נְחֹשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין מַיִם"³. עם ישראל נדד במדבר במשך ארבעים שנה, וכעת הגיע לקו הסיום והתכונן לקראת כניסתו המיוחלת לארץ ישראל, "אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וְאָמַר עִם תְּלֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ דְרָכַי: אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְּאָפִי אִם יָבֹאוּ אֶל מְנוּחָתִי"⁴.

תקופת המדבר היא תקופה של הבראה ובנין. התורה מונה מ"ב מסעות. המסע הארוך מארץ מצרים לארץ ישראל הוא מסע של 'חזרה לעצמיות', למדרגת האבות ולמדרגה של השראת שכינה. עם ישראל חוזר לחיות חיים נורמאליים, עם מדינה וצבא, עם מקדש וסנהדרין ועם כינון מלכות ישראל. וכדי להגיע למדרגה הזאת צריך לעבור תהליך. היינו בעומק הטומאה של מצרים, עברנו תהליכים שבנו אצלנו כוחות חדשים, וכעת אנחנו מגיעים לארץ ישראל.

אחד מן השמות הקדושים הוא שם בן מ"ב אותיות⁵. בכל מקום שבו עם ישראל חנה הוא כתב אות של שם בן מ"ב אותיות, שם

¹ יהושע ב, א.

² מדרש תנחומא שלח א.

³ דברים ח, טו.

⁴ תהלים צה, י-יא.

⁵ בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות ג, טו נאמר: "אמר רב יהודה אמר רב: שם בן מ"ב אותיות, והוא השם אב"ג ית"צ קר"ע שט"ן וכו', קדוש

ומקודש, אין מוסרין אותו אלא למי שהוא צנוע ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואין מעמיד על מדותיו, ודבורו בנחת עם הבריות, וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה אהוב למעלה, ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ותלמודו מתקיים בידו, ונחל שני עולמות".

⁶ חתם סופר במדבר לג, א.

⁷ אור החיים במדבר לג, א.

⁸ ראה ברכות ג ע"א.

שמה של רחב הלך לפניו ושמעה יצא למרחוק. חז"ל¹⁴ אומרים על רחב: "אין לך כל שר ונגיד שלא בא על רחב הזונה", והיא מנויה בין ארבע הנשים היפהפיות בעולם¹⁵.

המרגלים נשלחו דווקא לביתה של רחב

המלבי"ם¹⁶ מביא שתי סיבות לכך שהמרגלים נשלחו דווקא לביתה של רחב, וכה דבריו:

"ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב. והיה בזה תחבולה כפולה:

(א) שלא יכירו כי מבני ישראל המה, באו בית אשה זונה, ונודע לתושבי כנען כי ישראל עם שונא זמה המה ולא יעלה על לבם כי שלוחי ישראל בית זונה יתגודדו.

(ב) על ידי שהיה שמה רחב, מפורסמת בשמה אצל גדולי הארץ, כמו שכתוב (מגילה טו ע"א): 'רחב בשמה זנתה', נגלו לה סתרי גדולי הארץ וסודותיהם, ואצלה יחקרו כל הנעשה בארץ, ולכן לא הלכו לשום מקום, רק 'וישכבו שמה'."

הסיבה הראשונה שבגללה נכנסו המרגלים לביתה של רחב היא, למנוע חשד, שכן אפילו הגויים מבינים, שיהודים לא נכנסים למקום טומאה והפקר. זה הפוך מכל מה שהיהודי גדל עליו וחונך עליו. זה לא שייך, וממילא לא יחשדו בהם שהם יהודים.

אין מקומם נכנסים לתוך בי תאשה מופקרת – זה כנראה לא שייך בכלל. זה אפילו הגוי מבין את זה.

הסיבה השנייה היא, שרחב היתה 'אשת מפתח', כל גדולי האומות פקדו את ביתה ורצו בקרבתה, וממילא היתה חשופה לסודות הכמוסים ביותר של המדינה. די לשכב שם בבית רחב ולשמוע את השיח כדי להיחשף למידעים המסווגים ביותר של האויב.

צדיקת אומות העולם

חז"ל¹⁷ אומרים:

"כל זמן שישאל עושיין רצונו של מקום, רואה איזה צדיק יש באומות העולם, כגון יתרו ורחב מביאו ומדבקו בישראל."

המדרש מביא את רחב כדוגמא לאחת מצדיקות העולם. אותה מופקרת שבמשך ארבעים שנה הפקירה את גופה נבחרה על ידי ריבונו של עולם כ'צדיקת אומות העולם'. הכיצד?

השאלה מתחזקת יותר לאור דברי חז"ל¹⁸, שרחב נתגיירה ונישאה ליהושע בן נון, משרת משה ומנהיגם של ישראל, ואף יצאו מהם שמונה נביאים - נריה, ברוך, ושריה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, חנמאל, ושולם.

מראשית ימיה של האומה, בצמתים המרכזיים של בנין בית ישראל אנו פוגשים 'סיבוכים' שונים - לוט ובנותיו, יהודה ויתמר, משה רבנו מתחתן עם בת יתרו כהן מדין, דוד ובת שבע,

נאום של אמונה וייחוד ה'

עקבותיהם של המרגלים התגלו, וכמעט נתפשו. תושייתה של רחב הצילה אותם מידי אויביהם. רחב דאגה להסתיר את המרגלים בעליית הגג ושילחה את הרודפים הלאה. משלחה את הרודפים עלתה לעליית הגג, פנתה אל המרגלים ואמרה: "יִדְעִיתִי כִּי נִתַּן ה' לְכֶם אֶת הָאָרֶץ וְכִי נִפְלְאָה אֵימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגַו כָּל יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם"⁹. מנין זאת לרחב? "כִּי שָׁמַעְנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם לְשִׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמָרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן לְסִיחֹן וְלַעֲוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם: וְנִשְׁמַע וַיִּמַּס לְבָבָנוּ וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵיכֶם בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת"¹⁰.

רחב הגויה נואמת נאום של אמונה וייחוד ה', היא מכירה במלכות ה'. חז"ל¹¹ אומרים:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר: כשישראל עושיין רצונו שלמקום שמו מתגדל בעולם, שנאמר: 'ויהי כשמע כל מלכי האמורי וגו' (יהושע ה, א), 'ונשמע וימס לבבנו' וגו' (יהושע ב, יא), וכשאיין ישראל עושיין רצונו של מקום, שמו מחולל בעולם."

כשעם ישראל עושה רצונו של מקום הקב"ה עושה עמהם פלאות ושמו מתגדל בעולם, וכשעם ישראל נכשל ומתרחק מה', שם שמים מתחלל.

זהותה של רחב ותחום עיסוקה

המרגלים עוברים את הגבול, נכנסים לארץ ישראל, מתבוננים ביושביה, בשדותיה, בבתיה וכו', ומה הם רואים? ביכולתם לראות את 'ערות הארץ' וביכולתם לראות את 'טוב הארץ'.

המרגלים נכנסים לבית אשה זונה. הגמרא בזבחים¹² מלמדת אותנו מעט על זהותה של רחב, וזו לשונה:

"בת י' שנים היתה כשיצאו ישראל ממצרים, וזנתה כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, אחר נ' שנה נתגיירה."

במשך ארבעים שנה היתה רחב בשפל המדרגה ובעומק הטומאה. מצבה של רחב מסמל את מצבן הכללי של אומות העולם. כל עוד היו ישראל במדבר, גולים ומטולטלים, גם אומות העולם התגלו בשפלותם, ובזמן ששבו ישראל למקומם ונכנסו לארץ ישראל, גם אומות העולם עברו תהליך של התקדמות ותשובה.

תחום עיסוקה של רחב איננו חד משמעי. במסכת זבחים מפורש שעסקה בזנות, ואילו לפי "תרגום יונתן", משמעות הכינוי 'אשה זונה' הוא "מוכרת מיני מזונות", כמובא ברש"י¹³.

נראה לומר, ששני הפירושים נכונים הם, רחב הקימה פונדק דרכים שבו היו מזונות והיתה גם טומאה.

⁹ יהושע ב, ט.

¹⁰ יהושע ב, יא.

¹¹ מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי טו, ב.

¹² זבחים קטז ע"ב.

¹³ רש"י יהושע ב, א.

¹⁴ זבחים קטז ע"ב.

¹⁵ ראה מגילה טו ע"א.

¹⁶ מלבי"ם יהושע ב, א.

¹⁷ שיר השירים רבה ו, ג.

¹⁸ מגילה יד ע"ב.

תהליך החזרה בתשובה של רחב, מ"בירא עמיקתא לאגרא רמה", זיכה את רחב בברכה רבה, כמבואר ב"ילקוט מעם לועז"²⁶:

"ודעו שבגלל כל אותם המעשים הטובים שעשתה רחב עם שני האנשים, שמסרה נפשה עבור הצלתם, וחיפשה עצות ותחבולות להחביאם ולהניסם, ובזכות תשובתה ששבה אל ה' יתברך באותו לילה בכל ליבה ונפשה, זכתה למעלות גדולות. שבאותו לילה שרתה עליה רוח הקודש. ועוד, שנשאה יהושע, וגם יצאו ממנה שמונה כהנים גדולים מן הבנות שילדה מיהושע שנישאו לכהנים ויצאו ח' כהנים גדולים שהיו גם נביאים, והם: ירמיה, חלקיה, שריה, מעשיה, ברוך בן נריה, חנמאל ושלום ונריה. ויש אומרים גם חולדה הנביאה היתה מזרעה של רחב. וזה ראה משה רבנו כנבואה, שמן הגרים שיתגייירו על ידי המרגלים יצאו אנשים גדולים. ועוד, זכתה שנשמתה נחלה חלק בעולם הבא במדרגה גדולה יחד עם צדיקים גמורים שהם קרובים לשכינה. והיתה אחת מתשע החסידות הגיורות שהיו בעולם, והן: הגר שפחת שרה, אסנת בת פוטיפרע, צפורה אשת משה, שפרה ופועה, בת פרעה, רחב, רות ויעל אשת חבר הקני... ומכאן אנו למדים מה גדולה מעלת התשובה לפני הקב"ה, שהרי רחב היתה מז' האומות שצוה ה' יתברך 'לא תחיה כל נשמה', בכל זאת לאחר שביקשה לידבק בישראל וחזרה בתשובה שלמה זכתה לכל המעלות הגדולות האלו. על אחת כמה וכמה ישראל קדושים שהם קרובים תמיד לשכינה, מה גדולה מעלתם כשהם חוזרים בתשובה."

רחב מסרה את נפשה להצלת המרגלים, היא היתה 'חסידת אומות העולם'. אם היו מגלים את תרמיתה בודאי היו מוציאים אותה להורג. אין ספק בדבר. וכשאדם מוסר את הנפש למען עם ישראל, הדבר מלמד על השייכות הפנימית שלו לאומה, ולכן הוא זוכה לברכת ה'. ובאמת יש מי שאומר, שרחב לא היתה משבעת עמי כנען אלא הגיעה ליריחו כתיירת, וזהו תירוץ נוסף לשאלה כיצד השאירו בחיים²⁷.

רחב היתה גלגול אשת פוטיפר

מין החיד"א בספרו "תורת אנך"²⁸ כותב:

"זונה ושמה רחב. פירש הרב מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות במה שאמרו 'רחב בשמה', וזה רמז 'זונה ושמה רחב', כי בהזכרת שמה לבד זונה. ואפשר לרמוז במה שכתוב בספר הגלגולים מהרמ"ע משם מהרח"ו, דרחב היתה גלגול אשת פוטיפר, ויהושע גלגול יוסף, ולקחה לאשה. עד כאן דבריו. ובזה ניחא מה שאמרו ז"ל שאמרה לו ליוסף שהיא רואה באצטגנינות שהוא נזקק לה, ולא ידעה שהוא בגלגול רחב ויהושע, ובזה ניחא מה שאמר יעקב ליוסף 'משם רועה אבן ישראל', שיבא ביהושע ויהיה רועה ישראל...".

מין החיד"א מלמדנו, שפרשיית רחב והמרגלים טומנת בחובה סודות עליונים. נשמתה של רחב מהווה המשך והשלמה לנשמתה של אשת פוטיפר, ונשמתו של יהושע בן נון היא

שלמה המלך נושא את בת פרעה, "מבני בניו של המן לימדו תורה בבני ברק, מבני בניו של סיסרא לימדו תינוקות בירושלים, מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים"¹⁹.

פעמים שניצוץ הקדושה חבוי בנפש טמאה

"אור החיים" הקדוש²⁰ מלמדנו, שלפעמים נפש קדושה מתחברת עם נפש טמאה, ודווקא על ידי כך מואר ניצוץ הקדושה שחבוי בנפש הטמאה²¹. כך מבאר "אור החיים" הקדוש את מעשה דינה. הקדוש ברוך הוא גלגל שדינה תהיה עם שכס ותוציא ממנו את נשמת רבי חנינא בן תרדיון שהיתה שבויה אצל שכס. דינה נשלחה בשליחות אלקית לפדות את נשמתו הקדושה של רבי חנינא, "ואמרו ז"ל כי הוא נפש רבי חנינא בן תרדיון. והוא רמז רחב"ת ידים"²².

כיצד החיו המרגלים את רחב שהיתה מעמי כנען?

חז"ל²³ אומרים:

"כשם שמצינו ברחב הזונה - על שהכניסה את המרגלים לביתה ומילטה אותם, העלה עליה הקדוש ברוך הוא כאילו עמו עשתה ונתן לה שכרה, וכן הוא אומר: 'ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו' (יהושע ב, ד). אין כתיב כאן אלא 'ותצפנו' [בלשון יחיד], ומה שכר נטלה, שנשאו מבנותיה לכהונה וילדו בנים שהיו עומדים ומשמשים על גבי המזבח והיו נכנסין למקדש ומברכין את ישראל בשם המפורש, ואלו הן: ברוך בן נריה, ושריה בן מחסיה, וירמיה בן חלקיה, וחנמאל בן שלום."

רחב עושה חסד כביכול עם הקב"ה, וזוכה להוליד דור שלם של צדיקים - כהנים ונביאים.

תוספות²⁴ שואלים: הלא רחב היתה מעמי כנען שנאסר עלינו להחיות מהם כל נשמה, אם כן כיצד הסכימו המרגלים לתנאי שהנתנה עמהם, שיותירו אותה ואת משפחתה בחיים?

תוספות שם מתרצים, שקודם שנכנסו בני ישראל לארץ והתחילו במלחמת הכיבוש, עדיין יכלו בני עמי כנען להתגייר.

והמהרש"א שם כתב, שדווקא את רחב ומשפחתה מותר היה להשאיר בחיים, מפני שפינחס וכלב נשבעו להם, והשבועה היתה כהוגן מפני פיקוח נפש, וגם ראו שחזרה בתשובה שלמה, והדין הוא שאם חוזרים בתשובה על מעשיהם ורוצים להיות גרים, מקבלי אפילו אנשים משבעת עמי כנען²⁵.

רחב זכתה לברכה רבה בזכות מסירות נפשה

¹⁹ גיטין נז ע"ב.

²⁰ אור החיים בראשית מט, ט.

²¹ ראה שער הפסוקים למהרח"ו על פי האר"י (פרשת וישלח סימן לד).

²² ראה "שער הגלגולים" (הקדמה לו) שכתב: "גם אמר לי מורי זלה"ה, כי רבי חנינא בן תרדיון, ראשי תיבות רחב"ת, ונרמז בפסוק 'והארץ הנה רחבת ידים לפניכם' בענין שכס ודינה".

²³ במדבר רבה ח, ט.

²⁴ ראה סוטה לה ע"ב תוספות ד"ה לרבות.

²⁵ ראה סוטה לה ע"ב רש"י ד"ה אלא שריפה.

²⁶ ילקוט מעם לועז יהושע ב, כג.

²⁷ ראה מגילה יד ע"ב תוספות ד"ה דאיגיריה; רד"ק יהושע ו, כה.

²⁸ חומת אנך יהושע פרק ב ד"ה זונה ושמה רחב.

דברי אמונה אלה יצאו מפייה של רחב בהיותה גויה, ולכן יש בהם חסרון, כמבואר במדרש³²:

“יתרו נתן ממש בעבודת כוכבים, שנאמר: ‘עתה ידעתי כי גדול ה’ מכל האלקים’ (שמות יח, יא); נעמן הודה במקצת ממנה, שנאמר: ‘הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל’ (מלכים ב’ ה, טו); רחב שמתהו בשמים ובארץ, שנאמר: ‘כי ה’ אלקים הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת’ (יהושע ב, יא); משה שמו אף בחללו של עולם, שנאמר: ‘כי ה’ הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד’. מהו ‘אין עוד’? אפילו בחללו של עולם.”

גם גוי יכול להבין שהקב"ה הוא מלך בשמים ובארץ, אבל אין ביכולתו להבין שמלכותו מתגלה גם 'בחללו של עולם' ואין עוד מלבדו. משה רבנו מוסיף את המילים 'אין עוד' ומלמדנו שה' יתברך משגיח ושומר, והכל הכל מכוון ומדוקדק מאתו להיטיב לנו.

בזכות חבל, חלון ופשתים

הגמרא **בזבחים**³³ מונה שלושה דברים שבזכותם ביקשה רחב כפרה על מעשיה, "אמרה: יהא מחול לי בשכר חבל, חלון ופשתים".

רחב מבקשת שימחל לה חטא הזנות, בזכות שלושה דברים אלו, שבאמצעותם הצילה את שלוחי יהושע, שהחביאה אותם **בפשתים** העץ שלא יבחינו בהם, והורידה אותם **בחבל** דרך החלון כדי שיברחו.

חבל - 'תקוות חוט השני' שקשרה רחב בחלון מזכירה לנו את ה'לשון של זהורית'³⁴ שהיו קושרים ביום הכיפורים על פתח אולם מבפנים, וכשהגיע השעיר למדבר - היה מלבין, להורות שנתכפרו עוונותיהם של ישראל.

חלון - אבימלך ומאוחר יותר אם סיסרא, מביטים אף הם מן החלון, אך הם מביטים בעין רעה, אבימלך רואה דברים שבין איש לאשתו ואם סיסרא רואה את בשורת המוות של בנה. רחב לעומת זאת רואה ב'חלון' מקור של אמונה ותשובה. וכך אמר בלעם כאשר ראה שפתחיהם של ישראל אינם מכוונים זה כנגד זה משום צניעות, "מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישׂראל"³⁵.

פשתים - רמז לאיסור שעטנז. הקב"ה ברא בעולם מינים שונים הנבדלים זה מזה, וגזר על שמירת ההבחנה וההבדלה בין המינים שלא יורכבו זה בזה. אדם המבקש לערב מינים אלו שנאסר על הרכבתם, בא בעצם לשנות את סדרי הבריאה, ובכך הוא מודיע על חוסר אמונתו בקב"ה בורא העולם. העולם הוא יצירתו של הבורא, שקבע את חוקיו וסדריו ויש לכבדם ולשמרם.

המשך לנשמתו של יוסף הצדיק. פרשיית רחב והמרגלים מחזירה אותנו לחומש בראשית. לאחר שמכרו האחים את יוסף לישמעאלים, בא פוטיפר וקנה את יוסף מידיהם, ולאחר תקופה שבה ראה פוטיפר שיוסף עושה עבודתו נאמנה, וזוכה לברכת ה' בכל מעשה ידיו, החליט שיוסף ינהל לבדו את ענייני הבית. אשתו, שנתנה עיניה ביוסף, ניצלה את העובדה שבעלה השאיר את יוסף לבדו בביתו כדי לפתותו לשכב עמה, אך יוסף סרב בתוקף, וגם כאשר תפסה אשת פוטיפר את יוסף בבגדו, מיהר לפשוט את הבגד שאחזה בו, וברח החוצה.

אשת פוטיפר ראתה באיצטגונות שלה שהיא צריכה להיות עם יוסף, ובמידה מסוימת היא צדקה, אלא שהיא הקדימה את זמנה.

יוסף היה משביר לכל אחיו במצרים, אך לא הנהיג את ישראל. בברכת יעקב ליוסף באחרית ימיו, נאמר: "מִשֶׁם לְעָה אָבִן יִשְׂרָאֵל"²⁹. המשמעות הפשוטה היא, שמן הכח שניתן לו ליוסף מידי של הקב"ה, זכה יוסף להיות זן ומכלכל את יעקב וביתו, ומרן החיד"א מחדש, שהברכה נתקיימה בשלמותה כאשר יהושע הנהיג את ישראל ובכך השלים את תפקידו של יוסף.

חיבת ה' לישראל

בהמשך כותב מרן החיד"א:

"כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף וכו'. דהוה סלקא דעתך כי כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים אינו לאהבת ישראל, רק הטעם שפרעה הפליא להתרים ולומר 'מי ה' אשר אשמע בקולו... וכל זה אינו אמת, כי הכל בעבור ישראל וזכות אבות... והאלקים עשה להעבירנו בתוכו בחרבה לפרסם בעולם חיבת ישראל, וזהו שאמרה 'כי שמענו את אשר הוביש את מי ים סוף מפניכם', ולא היה צריך לזה אלא לפרסם שהכל עשה להיבכתם".

ניתן היה לחשוב שמכות מצרים וטביעתם בים סוף היו עונש למצרים על כך שהגדישו את הסאה במעשיהם הרעים, ולא נעשו למען ישראל, והנה באה רחב ומעידה בפה מלא כי השמועה שהגיעה לאומות העולם היתה חדה וברורה, לכולן היה ברור שכל הניסים שנעשו במצרים ובמדבר היו למען ישראל מתוך חיבת ה' אליהם, ונתקיים בנו "הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֱמִים: כִּי גָבַר עֲלֵינוּ חֲסֵדוֹ וְאֶמֶת ה' לְעוֹלָם הִלְלוּ יְיָ"³⁰.

אין עוד מלבדו

בארץ ישראל יש כוח של טהרה. עם ישראל נמצא על מעבר הירדן, בהכנות האחרונות לקראת הכניסה לארץ ישראל, ושם הוא מקבל שיעור יסודי מפייה של רחב: "ה' אֱלֹהֵיכֶם הוא אֱלֹהֵיכֶם בְּשָׂמִים מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת"³¹.

³² דברים רבה ב, כח.

³³ זבחים קטז ע"ב.

³⁴ ראה יומא טז ע"א.

³⁵ במדבר כד, ה.

²⁹ בראשית מט, כד.

³⁰ תהלים קיז, א-ב.

³¹ יהושע ב, יא.